

Sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön suhteen pohdiskelua

J.P. Roos: *VTT, professori, yhteiskuntapolitiikan laitos, Helsingin yliopisto*
j.p.roos@helsinki.fi

Janus vol. 14 (1) 2006, 44-46

Janus

Januksen Jorma Sipilä -juhlanumerossa oli Mirja Satkan (2005) puheenvuoro sosiaalityön ja sosiaalipolitiikan suhteesta. Kuten Satka mainitsee, hän pyysi minulta puheenvuoroaan varten haastattelua, mutta olin tuolloin juuri lähdössä pitkälle ulkomaanmatkalle, joten en ehtinyt vastata. Korjaan puutteen nyt kommentoimalla Satkan kirjoitusta, varsinkin kun se on kovin ylimalkainen ja harhaanjohtava. Sen perusteella ei saa kovinkaan selvää kuvaa siitä, mistä sosiaalityön ja sosiaalipolitiikan suhteesta oikein on kysymys. Siinä pyritään eräillä hyvin kyseenalaisilla keinoilla tekemään sosiaalityöstä sosiaalipolitiikan emotiede. Tämä tehdään esimerkiksi väittämällä, että sosiaalityö on kehittynyt ennen sosiaalipolitiikkaa akateemiseksi oppiaineeksi ja että useimmissa muissa maissa sosiaalityö olisikin sosiaalipolitiikan emoaine. Satkan olisi kannattanut ehkä virkistää muistikuviaan kuuluisasta Eräsaari-Rahkosesta, josta on äskettäin ilmestynyt uusi laitos.

Paitsi sitä ilmeistä selitystä, että Suomi on yksi harvoja maita, joissa jo 1900-luvun alkupuolelta lähtien on ollut sosiaalipolitiikan itsenäistä tieteellistä tutkimusta, joka jo 1920- ja 30-luvuilla muodostui omaksi tieteenalaksi, on myös otettava huomioon konteksti, siis se, millainen toimiala sosiaalityöstä Suomessa muotoutui. Sosiaalityö on meillä pääasiassa julkista, kunnallista toimintaa, ja erilainen kansalaisjärjestöjen ja vapaaehtoinen sosiaalityö on paljon vähäisempää. On siis täysin luonnollista, että sosiaalityö on liitetty osaksi sosiaalipolitiikkaa, jonka toiminta-alueena on valtion ja kuntien sosiaalinen sektori.

Helsingissä, missä Mirja Satka on vuodesta 2001 hoitanut Antti Kariston sosiaalityön professuuria, sosiaalityö tuli osaksi akateemista sosiaalipolitiikkaa myöhään: saimme yhden sosiaalihuollon lehtoraatin 1960-luvulla. (Virasta käytiin ankara taistelu uudemman yksilökohtaisen ja perinteisen institutionaalisen suuntauksen välillä, missä jälkimmäinen voitti.) Sosiaalityö oli pitkään vain yksi lukuisista sosiaalipolitiikan lohkoista, ja sitä opiskeltiin vähän. 1980-luvulla alkoi ensin ruotsinkielisten Social- och kommunalhögskolanista valmistuneiden sosionomien jatkokoulutus ja tämän jälkeen suomenkielinen sosiaalityön koulutus, joka on viime aikoina voimakkaasti laajentunut ja tullut hiljattain omaksi pääaineeksi entisellä sosiaalipolitiikan, nykyisellä yhteiskuntapolitiikan laitoksella. Osallistuin itse kummankin vaiheen ratkaisuihin.

Tällä hetkellä näillä oppiaineilla on Helsingin yliopiston yhteiskuntapolitiikan laitoksella yhteinen hallinto, mutta ei juuri muuta yhteistä, niin kuin Satkan kirjoituksestakin käy ilmi. Silti ei ole totta, että "sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön tutkimus kohtaavat toisensa vain satunnaisesti". Sosiaalityö on todellakin erittäin voimakkaasti pyrkinyt eristäytymään (ainakin sosiaalipolitiikasta) ja korostamaan itsenäisyyttään, niin tieteellisesti kuin hallinnollisesti. Tosiasiassa kuitenkin tutkimusaiheet ovat hyvin samankaltaisia. Kun esimerkiksi tarkastellaan tuoreita laitoksemme sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön väitöskirjoja, niin on äärimmäisen vaikea päätellä, mikä niistä on sosiaalityön ja mikä sosiaalipolitiikan alaan kuuluva. Luulen, että useimmat lukijat sijoittaisivat seuraavat aiheet sosiaalipolitiikkaan: *Being Young and Unemployed: Reactions and Actions in*

”Sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön..”

Northern Europe; Palvelusitoumukset ja hyvinvointivaltion palvelujärjestelmän käänne; Public Welfare Policies and Private Responses. Studies in European Labour Market Policies in Transition; Laatu luottamuksen rakentamisena – laatukäsitys kansanopistoissa; Ei meidän naapuriin. Kaikki ovat kuitenkin sosiaalityön väitöskirjoja! Käänteistä ongelmaa ei juuri ole: sosiaalipolitiikan väitöskirjoja ei voisi erehtyä luulemaan sosiaalityön väitöskirjoiksi.

Toisin sanoen: ei ole (ainakaan Helsingissä) kovin helppoa hahmottaa, mikä on sosiaalityön oma tutkimuskenttä ja mitkä ovat sille välttämättömät käsitteet ja asetelmat, vaikka Satka näin väittääkin. Samoin on melko vaikea nähdä, missä on se sosiaalityön tutkimuksellinen kytkentä käytäntöön, jota Satka voimakkaasti korostaa. Tosin on aika vitkistä, että tässä vedotaan jopa Risto Eräsaareen, jonka julkaisut ovat taatusti tyhjiä kytkennöistä käytäntöön.

Janus-lehti on sivumennen sanoen hyvä esimerkki siitä, että sosiaalipolitiikka ja sosiaalityö eivät ole tutkimuksellisesti aivan niin erillään toisistaan kuin Satka väittää. Olin aikoinaan mukana perustamassa Janusta Sosiaalipoliittisen yhdistyksen aikakauslehdiksi ja Sosiaalipoliittisen vuosikirjan jatkajaksi. Joitakin vuosia sitten Januksesta tuli sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön tutkimuksen aikakauslehti, kun sosiaalityön tutkijat perustivat oman yhdistyksensä. Yhteistyö näyttää sujuneen hyvin.

Toki itse sosiaalityö toimintana on usein käytännöllistä ja ihmisten elämään vaikuttavaa toimintaa: tässä on kyse yliopistollisen tutkimuksen ja opetuksen yhteyksistä samaiseen käytäntöön. Ehkä suurimmalla varmuudella voi sanoa, että sosiaalityön tutkimusta sen nykymuodossa leimaa kaikenkattava äärikonstruktionismi, mutta sekin on peräisin sosiaalipolitiikan ja sosiologian eräiltä teoreetikoilta (kuten juuri Eräsaarelta). Kun toisaalta väitetään, että sosiaalityön kiistaton vahvuus on läheinen suhde käytäntöön, niin ristiriita on minusta ilmeinen. Olen käynyt tästä aiheesta äskettäin keskustelua myös Tom Erik Arnkilin kanssa (Arnkil 2005a;

2005b; Roos 2005a; 2005b), joka on menestyksellisesti tarjonnut sosiaalityöntekijöille kehittämäänsä ”huolen vyöhykkeiden” mallia.

Käytännön sosiaalityössä konstruktionismilla voi olla hyvin haitallisia vaikutuksia. Mirja Satka kirjoittaa eräässä aikaisemmassa tekstissään, johon muun muassa Riitta Kuparinen (2005) on innostuneesti viitannut väitöskirjassaan, ”kenenkään tieto ei ole oikeampi kuin toisen tieto, sillä todellisuus on moniulotteista” (Satka 1999, 37). Tämä on pahasti ristiriidassa sekä sosiaalityölle asetettujen juridisten reunaehtojen että sosiaalityön käytännön toiminnan kanssa, kuten olen itse saanut kokea puuttuessani ongelmatapauksiin, joissa kaltoin kohdellut asiakkaat ovat tulleet kysymään neuvoa. Lauseella on ollut melko yksinkertainen funktio: se on antanut mahdollisuuden irrottaa sosiaalityöntekijöiden toiminnan konkreettisten tapausten todellisuutta koskevista väitteistä.

Sosiaalityö on kuitenkin hyvin pitkälle tiukan faktapohjaista toimintaa, jota säätelevissä laeissa ei anneta juurikaan mahdollisuuksia pitää erilaisia totuuksia samanarvoisina. Kuten Pertti Töttö (2001) on tässä lehdessä jo aikaisemmin kirjoittanut, sosiaalityöntekijät joutuvat koko ajan päättämään, mikä tieto on oikeampaa ja millaiset syy- ja seuraussuhteet ovat todellisia. Heille opetetaan kuitenkin täysin päinvastaista teoreettista ajattelua. Pahimmassa tapauksessa ei opeteta lainkaan sitä, miten he voivat erottaa todellisen tiedon väärästä, vaikkapa silloin kun kyse on perheväkivallasta tai seksuaalisesta hyväksikäytöstä.

Lastensuojelussa Satkan lausetta on minulle toistanut useampi kuin yksi lastensuojelun työntekijä. Lastensuojelulla on käytössään erittäin rajuja sanktioita, mutta myös lain asettama velvoite ottaa lapsi huostaan, jos tietyt edellytykset täyttyvät. Nämä edellytykset on määrätty tarkasti ja niiden on perustuttava varmaan näyttöön. Käytännössä ei siis ole mahdollista ajatella, että kaikki ”tieto” olisi samanarvoista. Sosiaalityöntekijä joutuu arvioimaan todellisuutta koskevia väitteitä, jotka eivät

”Sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön..”

voi olla samanarvoisia: toiset voivat olla täysin tai osittain valheellisia tai sitten aivan virheellisiä tulintoja. Sosiaalityöntekijän on suhtauduttava äärimmäisen vakavasti tilanteeseen ja hankittava siitä mahdollisimman luotettavaa ja tarkkaa tietoa sekä suhteutettava erilaisen tiedon luotettavuutta toisiinsa. Näin he useimmiten toimivatkin, siis vastoin sitä, mitä heille sosiaalityössä opetetaan. Varsinkin ns. (syntymättömienkin) lasten oikeuksien korostajat ovat olleet sitä mieltä, että sosiaalityöntekijät viivyttävät liikaa huostaanottopäätöksissä (eli siis edellyttävät vahvempaa näyttöä kuin pelkkää ”huolta”).

Jos sosiaalityöntekijä ajattelee, että hän voi tehdä ratkaisunsa oman subjektiivisen tuntemuksensa perusteella (”saan olla subjektiivinen”, Arnkil 2005a), hän voi olla piittaamatta näytöstä, jota vaikkapa lapsen omaiset esittävät osoittaakseen, että huostaanotto on väärä ratkaisu, tai ohittaa lapsen mielipiteen erilaisilla löysillä olettamuksilla lapsen solidaarisuudesta vanhemmilleen. Lopputuloksena on tilanne, jossa ”reilu peli ja oikeudenmukaisuus” (Satka 2005, 311) eivät todellakaan toteudu. Ja vaikutukset ulottuvat, kuten Satka toteaa, ihmisten koettuun hyvinvointiin vuosien päähän – niin lasten kuin aikuistenkin.

Satka lopettaa kirjoituksensa toivomukseen, että sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön vähäinen yhteistyö on vain ”historiallinen jumiutuma vanhakantaisiin asenteisiin”, josta on aika irrota. Pitkäaikaisena sosiaalipolitiikan professorina, jolla on myös sosiaalityön professorin todettu pätevyys, voin tietysti vain lämpimästi yhtyä siihen, että pääsimme irti sellaisista vastakkainasetteluista, joita Satkankin kirjoitus ikävästi edustaa. Sosiaalipolitiikan puolesta voisi ehkä toivoa, että tällöin ei pyrittäisi rakentamaan yhä korkeampia ammatillisia suojamuureja sosiaalityön ympärille (viimeisenä se, että kaikilta sosiaalityön hallinnossakin työskenteleviltä edellytetään sosiaalityöntekijän pätevyyttä). Toivoisin myös todella konkreettisempaa sosiaalityön ja sen käytäntöön kohdistuvaa tutkimusta, jota voisi käy-

tännössäkin hyödyntää, kun työskentelee ahdingossa olevien sosiaalityön asiakkaiden kanssa.

Kirjallisuus

- Arnkil, Tom Erik (2005a) Peräkammari ja huolen vyöhykkeet. *Yhteiskuntapolitiikka* 70 (2), 155-169.
- Arnkil, Tom Erik (2005b) Saat toki ollakin – ja kylläpä oletkin! *Yhteiskuntapolitiikka* 70 (5), 569-560.
- Eräsaari, Risto & Rahkonen, Keijo (toim.) (2003) *Työväenkysymyksestä sosiaalipolitiikkaan*. 2. uudistettu painos. Helsinki: Gaudeamus.
- Kuparinen, Riitta (2005) ”Ei meidän naapuriin”. Tapaustutkimus asukasyhteisön suhtautumisesta kehitysvammaisten asuntolan rakentamiseen. Helsinki: Kehitysvammaliiton tutkimusyksikkö
- Roos, J.P. (2005a) ”Saan olla subjektiivinen” vai saanko? *Yhteiskuntapolitiikka* 70 (5), 567-568.
- Roos, J.P. (2005b) Vastaus Tom Arnkilille. *Yhteiskuntapolitiikka* 70 (6), 684
- Satka, Mirja (1999) Sosiaalityöntekijä – katutason intellektuaali. *Sosiaalityöntekijä: Tutkimusliite* 1, 37-39.
- Satka, Mirja (2005) Sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön suhde. *Janus* 13 (3), 306-315.
- Töttö, Pertti (2001) Olisiko syytä tutkia myös sosiaalisten ongelmien syitä ja sosiaalityön vaikutuksia? *Janus* 9 (4), 312-330.